

Halász Péter—Tóthné Loós Gyöngyi: Egy termelőszövetkezet harminc éve

Kevés olyan mezőgazdasági termelőszövetkezet van az országban, amelynek életéről annyi értékes méltatás, könyv jelent volna meg, mint a makói Úttörő Termelőszövetkezetről. Az első összegzés Stenczinger László, a mezőgazdasági tudományok kandidátusának munkája Az Úttörő Termelőszövetkezet és a közös gazdaság szervezése címmel, amelyben nemcsak az üzemszervezés tudományosan megalapozott módszerét és gyakorlatát írja le, de egyben a termelőszövetkezet első évtizedét is taglalja. 1960-ban maga Erdei Ferenc ír egy széles perspektívájú tanulmányt az akkor országosan is kiemelkedő tsz.-ről a Hazai Tükör című kötetben. Ennek minden gondolata a mai kutatónak is irányt mutató.

A közelmúltban megjelent termelőszövetkezeti monográfia egyik szerzője Tóth Lászlóné Loós Gyöngyi makói születésű, de Halász Péter is otthonosan mozog vidékünkön, az apátfalvi termelőszövetkezeti mozgalmat szintén a közelmúltban dolgozta fel, mely az Agrártörténeti tanulmányok sorozatban jelent meg. A szerzők az Agrár-gazdasági Kutatóintézet munkatársai. Az intézet egykori igazgatójának, Erdei Ferencnek javaslatára választották az Úttörő Termelőszövetkezet történetének megírását.

Az adatgyűjtéshez a hatvanas évek végén kezdtek. Az első összegzésüket a Termelőszövetkezeti tanulmányok sorozatban a Mezőgazdasági Múzeum adta ki 1972-ben. Valamivel korábban a Tiszatáj is közölt tőlük egy tanulmányt a szövetkezet nehéz éveiről (1971. 7. szám). A jelen monográfia nem azonos az első kiadással, annak bővebb, új fejezettel és jegyzetekkel is kiegészült változata.

A szerzők igen logikus tagolásban — egy alapos bevezető után — a termelőszövetkezet megalakulását, megerősödését, fénykorát, a megpróbáltatás éveit és a jelenkor történetét írják meg egy-egy fejezetben. Nem elszigetelten vizsgálják a szövetkezet történetét, beleágyazzák Makó, sőt az ország fejlődésébe. Így munkájuk jól példázza az egész magyar szövetkezeti mozgalom fejlődését, nem hiába változtatta meg a kiadó az eredeti konkrét megjelölésű címet Egy termelőszövetkezet harminc évére.

A kutatás gazdag forrásanyagra támaszkodik, ezt kritikailag értékeli. Mondani-valójukat igen olvasmányos stílusban fogalmazza meg, így a tudományos színvonalú munka egyben közművelődési hasznú is, szinte minden sora életet idéző (milyen plasztikusan megformázott fejezet például „Az öreg Mágori meghallgatott mindenkit”). Nem tüzdelték tele millió számadattal, bár jól sommázott táblázatokban az adatokat is megtalálja az olvasó. A közérthetőséget segítik a szemléletes rajzok és térképek.

A könyv megjelenésének ideje végül is nem lett szerencsés, ugyanis éppen veszteséges évet zárt le az Úttörő. Sajnáljuk, hogy az úgynevezett kényes kérdések (termelőszövetkezet-szervezés, begyűjtés, az elnök és a főagronómus ellentéte stb.) csak érintőlegesen szerepelnek. A szerzők főleg a vezetőség szavait idézik, pedig érdekes lehetett volna kritikus kérdésekben a tagság véleményét is megtudnunk.

A szerzők az egyik legjobb magyar termelőszövetkezeti monográfiát írták meg, mely periodizálásban, súlypontozásban, az országos fejlődési folyamatba való beleágyazásban, módszertani, sőt elméleti vonatkozásban is kiemelkedő feldolgozás. Az olvasó számára hasznos a megtett pályára való visszatekintés, a mezőgazdasági szakembernek pedig tanulságos a napfényes és néha árnyékos út megismerése.

T. F.